

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**Két mátraalji település – Detk és Ludas –
– gazdasága, társadalma és annak változásai a 20.
században**

Szabó Zsuzsanna

Témavezető: Dr.Ujváry Zoltán

DEBRECENI EGYETEM
Multidiszciplináris Bölcsészettudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2009

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A helytörténeti kutatás feladata egy adott település egészének vagy egy részének, illetve települések egy csoportjának, kisebb-nagyobb tájegység, terület múltjának feldolgozása. A helytörténeti kutatások létrejöttét különböző okok segítik elő.

Jeles, felkészült szakemberek már sok vonatkozásban feldolgozták a falvakban élő magyar lakosság történetét a középkori kezdetektől egészen a feudális rendszer eltörléséig 1848-ban, majd a polgári átalakuláskor, később a nagybirtokokkal vívott küzdelmeit és a szovjet mintára történő termelésben való részvételét a legutóbbi időkig. Bemutatták a hazai társadalom sajátos vonásait, így azt is, hogy jó néhány falu egy részében paraszti sorban élő „kurtanemesek” éltek. A kutatók szakmai eredményei alapján születtek meg azok a történelmi, néprajzi összefoglalások, melyek a magyar nép jellemét, történelmét bemutatják. Ám azok, természetük szerint, az országos jellegű folyamatokat, a jelentős politikai eseményeket, azok főszereplőit, a nagy gazdasági és társadalmi változásokat tárgyalják, nem egyes falvak egyéni sorsát, hiszen azok e munkák térképein is legfeljebb kis pontként kaphatnak helyet. Azonban legutóbbi években kutatások kezdődtek meg a magyar falura fókuszálva.

Ennek az alapvető, elemi oka az emberi élet, a társadalmi mozgás földrajzi tagolódásában rejlik, vagyis abban a magától értetődő tényben, hogy az események *valahol* történnek, a folyamatok *valahol* zajlanak. Az ember legközvetlenebbül egy szűkebb helyhez kapcsolódik: szülőföldjéhez, lakó- és munkahelyéhez, erről szeretne legtöbbet tudni, és ebből a szoros érzelmi-értelmi kötődésből fakad a vágy a szűkebb haza múltjának megismerésére is.

Az érzelmi okon kívül fontosabb ok: az a tudományos felismerés, hogy egy-egy nemzet, ország múltja, jelene jelentékeny részben a helyi jelenségekből, folyamatokból tevődik össze, és ez utóbbiak, tehát a mikrostruktúrák beható tanulmányozása, részletező, szinte mikroszkopikus feltárása mintegy feltétele a makro világ, vagyis az ország, a nemzet kellően árnyalt történeti bemutatásának.

Napjainkban még egy, mindinkább érzékelhető motivációra figyelhetünk fel. A globalizálódás hatalmas és alighanem feltartóztathatatlan, ám az egyes ember számára nehezen megfogható, átélhető, ugyanakkor bizonytalanságokkal terhelt áramlatában a nemzeti és a helyi értékek, a történelmi hagyományok jelentik a biztos fogódzót, a lelki és erkölcsi támaszt.

Ezen értékek feltárásában, megismertetésében, az azonosságtudat erősítésében felbecsülhetetlen szerepe van a helytörténetírásnak. Ahogyan Mario Vargas Llosa mondja: „A globalizáció nem fogja megszüntetni a helyi kultúrákat: egy nyitott világban valamennyi értékes és túlélésre méltó részük megtalálja majd azt a termékeny talajt, amelyen virágba borulhat.”

A helytörténetírás megbecsülésére figyelmeztet a kiváló történész, Vörös Károly: „Valójában a helytörténeti kutatás nem alacsonyabb, hanem mélyebb szintű munkát tesz lehetővé – sőt kötelezővé. Alacsony és mély pedig egymástól nagyon is különböző fogalmak s ez nemcsak nézőpont kérdése.”

A rendszerváltást követően a frissen önállóvá váló önkormányzatok egyik célkitűzése volt, hogy a fentebb említett okok miatt hogy helytörténeti kutatásokat támogassanak. Tette ezt két Heves megyei kistelepülés, Detk és Ludas is. Ennek a helytörténeti kutatásnak, az annak kapcsán megjelent falumonográfiáknak (megjelenési idejük 1996 és 2002) a folytatása ez a szakmunka.

A kutatott periódus a 20. század első évtizedeitől a napjainkig terjedő közel egy évszázadnyi idő; az intenzív gyűjtő- és kutatómunka 10 évvel ezelőtt kezdődött (1999). A kutatott periódusban a települések gazdálkodásának történetét, azon belül a szőlőművelés megjelenését, elterjedését vizsgáltuk.

A két település a mátrai borvidéken helyezkedik el. Az ország 22 borvidéke közül területi nagysága alapján ez a borvidék az országban a második legnagyobb, a hegyvidékiek között pedig a legnagyobb a mintegy 7000 hektárnyi nyilvántartott szőlőültetvényével. A Mátra hegység déli lejtőin, Tarna és a Zagyva folyók által határolt területen terül el a dél-mátrai borvidék, mintegy 15-20 km széles sávban.

Ezen a területen a legnagyobb szőlőtermelő falvak mellett sok kisebb szőlőterülettel rendelkező település is a mátrai borvidék része. Így Detk is, emellett pedig a visontai bánya térhódításáig szintén szőlőterülettel rendelkező Ludas is. Mindkét település hasonló természeti adottságokkal rendelkezik: a közepes magasságú hegyelőtéri dombság, mérsékelt meleg, száraz éghajlat, a hosszan tartó fagymentes időszak, az éves 600-700 mm csapadék kiváló feltételeket nyújtanak itt is a szőlőtermesztésre.

Jelen munka kísérletet tesz a település paraszti gazdálkodásának az életmóddal összefüggő, a polgárosodás jellegzetességeit taglaló vizsgálatára. Mikrostrukturális változások feltárásával igyekeztünk a makrostrukturák átalakulásának jellegzetességeire utalni, valamint igyekeztünk a magyar társadalom paraszti rétegének történetével e településsajátosságainak bemutatásával szembenézni. Számtalanszor hangoztatott néprajzi alapvetés, miszerint a népi kultúra változatokban él. Ez a dolgozat is egy változat bemutatását kísérli meg, amelynek általánosságai jól jellemzik a hasonló közösségek viszonyait.

2. Alkalmazott módszerek

Az értekezés elkészítése során arra törekedtünk, hogy az a jelenleg elérhető legszélesebb forrásanyagot és szakirodalmon alapuljon.

Az általam alkalmazott kutatási módszert két megközelítés jellemzi. Amíg az értekezés leíró része az addig megjelent szakirodalom feldolgozásán nyugszik, addig az empirikus kutatást tartalmazó fejezetek módszertanilag a kvantitatív elemzési technikára épülnek. Az értekezés első fele az eddig elvégzett kutatások feldolgozását és elemzését tartalmazza. Ezen elméleti háttér feltérképezése során fogalmazódtak meg azon hipotézisek, amelyeket az empirikus kutatások fényében igyekeztem tézisekké érlelni.

3. 1. A disszertáció témájához kapcsolódó források

A dolgozatban felhasznált írásos források legtöbbször a Heves Megyei Levéltár, az Egri Érseki Levéltár, a detki Barátság Mezőgazdasági Szövetkezet irattára, a Ludasi Egyházközség és a Detki Egyházközség levéltára, az itt található Historia Domusok adták.

Az egyházi iratok vizsgálatát megkönnyítette az, hogy többségében magyar nyelven íródtak, s így elemzésük és a bennük szereplő tényanyag a régies írásmód és egyedi helyesírás ellenére könnyen elvégezhető volt. A szövetkezeti termelés adatairól, a zárszámadások és elnöki beszámolók nemcsak egyszerű számszaki adatokat, hanem egy letűnt kor szókincsét, tipikus szófordulatait is mutatták.

A Dobó István Vármúzeum Néprajzi Adattárában található gyűjtési adatok az 1960-as években, a Palóc monográfia számára készültek.

A történeti és helytörténeti könyveken kívül a Heves Megyei Levéltárban, az Egri Érseki Levéltárban az Egri Dobó István és a Gyöngyösi Mátra Múzeumban régi iratokat, térképeket, peres ügyeket, jobbágy- és adóösszeírásokat, úrbérrendezési anyagokat tanulmányoztam. Átnéztem az észak-magyarországi megyék történetét, a szomszédos települések helytörténetét, a megyék jobbágyösszeírásait, dézsmajegyzékeket, útleírásokat.

3. 2. Néprajzi módszerek

A települések néprajzi vonatkozásainak feltárása a hagyományos etnográfiai tevékenység végzésének megfelelően terepen, azaz a falvakban történt, néprajzi gyűjtések során. Ez egészült ki a későbbiekben levéltári és múzeumi anyagok, elsősorban a Heves Megyei Levéltár és az egri Dobó István Vármúzeum néprajzi adattári anyagainak tanulmányozásával, értékelésével.

A kutató különleges helyzetben volt a terepmunka során, mivel gyermekkorát az egyik kistelepülésen töltötte, s ennek az ismeretségnek az előnyeit és hátrányait is megismerhette. A „saját kultúrájában kutató néprajzos esete” itt hatványozottan fennállt. Az adatközlők sokszor a közös ismeret meglétére alapozva, talán nem oly alaposan ismertették a történeteiket, mint ahogyan azt egy idegennek tették volna, másrészt azonban bizalmasabban fordultak a kutatóhoz, mivel „saját falubelinek” tekintették. Ez az attitűd véleményem szerint inkább előnyére vált a szakmunkának.

A már fel nem lelhető események rekonstruálásához a kikérdezés, az adatközlőkkel folytatott párbeszéd, interjú, az emlékező elbeszélés rögzítésének módszerét használtuk. Mindkét falu idősebb adatközlői szívesen meséltek gyermekkorukról, mely a két világháború között telt, vagy a termelőszövetkezetben eltöltött dolgozó évtizedekről. Így árnyaltabb képet kaphatunk a falvak lakóinak életéről, s egy-egy hétköznapi eseményeibe is betekinthetünk. A munkámat segítette néhány kulcs-adatközlő, akik személyes családi fotóval, családi dokumentumaikkal lehetővé tették a mikrofókuszú vizsgálatot.

Mindezek mellett hasznosítottuk a szellemi és a tárgyi néprajz általános eredményeit és módszereit: gondolunk itt elsősorban a téma szakirodalmára, a népi kultúra táji tagolódásának összetett kérdéseire, a folklór, a társadalomnéprajz és a tárgyi kultúra egységben láttatására vagy a kartográfiai módszerre.

3. Eredmények tézisszerű felsorolása

Az értekezés tulajdonképpen négy fő részből áll. A dolgozat első részében az érintett települések történeti hátterét ábrázoltam. A fejezetből kitűnik, hogy a két falu történelme során már évszázadok óta kapcsolatban áll egymással, szoros szálak kötötték össze, mint a közös földesúri fennhatóság, a közös közlekedési csomópont, a Bene patakon használt vízimalmok. Középkori története birtokosainak históriája, s a családok pályafutása, sorsa erősen meghatározta a falu történetét is. A falvak fejlődését a jobbágyfelszabadítás indította el. A vagyonos lakosok gondot fordítottak a településeik oktatás színvonalának emelésére. Az iskolákban az 1910-es évektől már két tanítót alkalmaztak. A civil szerveződések működése a tűzoltótestület megalakulásával vette kezdetét. Ezt követően főleg a két világháború között több is alakult: a Leventeegyesület, a Polgári Lövészegylet, a színjátszó csoport, Kalász Katolikus Leánykör, Kalot Legényegylet népfőiskola, főzőtanfolyam, majd a második világháború után újabbak – énekkar, újabb színjátszó csoport, néptáncsoprot – működtek. A kenyértelenség és a munkahelyek hiánya a detkiek egy jelentős részét a XX. század elejétől kivándorlásra kényszerítette, 1914-ig elsődlegesen az Egyesült Államokban, a két világháború közt - 1929-ig – Kanadában vállaltak munkát — sokan családotul kint maradtak, miáltal gyérült a falu népessége.

A világháborúk sújtotta XX. század első felében Detken és Ludason létrejöttek a gazdasági és szociális infrastruktúra legfontosabb elemei, megalakultak és felvirágoztak a társadalmi életet behálózó kulturális intézmények és közösségi formák. A második világháború és az azt követő politikai változások alapjaiban változtatták meg a gazdasági és társadalmi fejlődés korábbi menetét.

1945 – és 1948 – után a falvak sorsa éppen úgy alakul, ahogy minden másikké Magyarországon. Összetartó kisközösségeit szétveri a hatalom, a szorgos paraszti gazdálkodás kereteivel együtt. Megalakultak az első s hamar csődbe került szövetkezetek, s bár a második ér majd el eredményeket, s idővel a helyi kezdeményezések is eljutnak odáig, hogy a közösségek újrászervezéséhez hozzáfogjanak, a paraszti gazdálkodás visszavonhatatlanul meggyengül, miközben más tekintetben a falvak fejlődnek.

A második egység a települések gazdaságtörténetét dolgozza fel. A dolgozat fókuszában a 20. század gazdasága áll, azonban folyamatában vizsgálva a fejlődést, említést teszünk a feudális gazdálkodási formákról is. Az önellátó gazdálkodást megalapozó növénytermesztés és állattenyésztés mellett a falvak adottságaiból adódóan a leghangsúlyosabb rész a szőlőtermesztés kapja. A mátrai szőlőművelés évszázados történelmébe illeszkedik ennek a két településnek a gazdasága is. A hagyományos szőlészettől eltérően azonban a bányaművelés elterjedése miatt a szőlőültetvények visszaszorulása ment végbe. Ebből a szempontból vizsgáltam az új helyzetben való helytállást. Már a filoxeravész után megkezdődtek a szőlőtelepítések. A terület egyik különlegessége, hogy nem látni a szőlőkben pincét és présházat. A lakóházak pincéibe szállították a termést a szekereken lévő nagy kádakba öntve a vödrökbe szedett fürtöket.

Detken az 1902-ben 4 kataszteri hold telepítést 1914-ben nagyobb intenzitású, már 136 kataszteri hold területre kiterjedő telepítés követte. Ekkor jelent meg szőlőbirtokosként Detken Fleischmann Rudolf, a kompolti növénynevelő és kutatóállomás megalapítója. A következő évtizedek egyéni gazdálkodásban fejlődő szőlészeti más formában és új keretek közé rendezte a termelősövetkezeti termelés. A termelősövetkezeti mozgalom erőltetéséről született kormányhatározatot 1959. február 1-jén tették közzé. Heves megyében a szervezési munka gyakorlati megvalósítása február 9-én vette kezdetét. Pártfunkcionáriusok, tanácsi emberek, állásukat féltő ipari munkások, értelmiségiek mentek a falvakba, „felvilágosító munkára”. Detken és Ludason a parasztok kényszerűségből beléptek a szövetkezetbe, mert úgy látták, hogy nincs más választásuk. Az új tsz szőlőterülete jelentős részből hagyományos technikájú, kis parcellájú szőlőből állt, melyeket a kiüregedésük után (30-40 év) kivágásra ítélték, és a helyébe nagyüzemi telepítéssel egységes szőlőtáblák kerültek. 1961–1986 közötti időszak a környék szőlészeti és borászatának aranykora. Ennek sajnálatos vége a téészek felbomlásával és a kárpótlás okozta hanyatlással következett be.

A szőlőtermesztés kapcsán szóltunk egy másik híres személyiségről, Mórocz Istvánról, egy ludasi születésű, országos hírű tekintélyes szakemberről, aki orvosi munkája mellett elkötelezett híve volt a mezőgazdaságnak, azon belül a szőlészeti.

A gazdasági élet vonatkozásában természetesen egy falu lakossága vagy a termelősövetkezet tagsága nemcsak szőlészettel foglalkozott. Az általam vizsgált településeken is jelen voltak az állattenyésztés és a növénytermesztés különböző ágazatai, melyről – kisebb mértékben – de szintén szóltam a dolgozatomban.

Sőt, a Heves Megyei Sütő- és Édesipari Vállalat, a Budapesti Édesipari Vállalat, valamint a detki tsz a termelősövetkezet halmajugrai telephelyén kekszgyárat hozott létre 1971-ben, ez az elődje a mai Detki Keksz Kft.-nek, mely országosan ismert édesipari vállalat.

A harmadik részben a néprajzi sajátosságok megismertetésére vállalkoztam. Mindkét falu a Keleti Mátraalján helyezkedik el, kultúrájában és néprajzában palóc hatások keverednek az észak-alföldi jellegzetességekkel. Ennek a keveredésnek a mértéke, a vasút gazdasági és társadalmi hatása az egyik érdekes probléma a falvak néprajzában vizsgálatában.

A dolgozat nagy hangsúlyt helyez a még összegyűjthető népi életmóddal kapcsolatos adatokra, melyek nagyrészt nem különböznek a palóc vidék hagyományanyagától, viszont érdekes keveréket alkotnak az Alföldről érkezett hatásokkal.

Ludas és Detk szalagtelkes beépítésű falu, míg Ludas tipikus útifalu, azaz az országút egy részére épült rá, addig Detk orsós utcájú elrendezésű, azaz a templom körül kiszélesedik a falu, s piactér alakult ki. Detk és Ludas a palócnak nevezett magyar néprajzi csoport szélső peremén helyezkedik el, ennek a sajátos világnak a jellegzetesebb példái. A tipikus detki és ludasi lakóház nem sokban különbözött a palóc háztól. A fűtetlen, ágyakkal, ládákkal berendezett kamra volt a nők hálójelké, a pitvarban nem volt fűtés, a szoba egynegyedét elfoglalta a belülről fűthető nagy lapos kemence, ebben főztek is. Étrendjüket levesek, tésták, krumplis és káposztás ételek jellemezték. Egy ilyen házban három-négy generációs nagycsalád élt együtt még a XIX.

században. Népviselőket a XX. század elejéig megőrizték, ezt követően azonban a felerősödő városi, polgári hatásokra gyorsan kivetkőztek abból.

A megélhetés nehéz körülményei ellenére az emberélet fordulót, a jeles napok szokásait a falubeliek a körülményeikhez képest igyekeztek méltó módon megünnepelni. A közösség életét főként a szigorúan megszabott munkarend, a szorgos, munkával teli hétköznapok, a munkamegosztás során rájuk rótt kötelessége teljesítése szabta meg.

A falvak közössége együtt élt, együtt dolgozott, a közösséghez tartozók minden örömeiket és bánatukat egymással osztották meg. Több évszázadon keresztül ez a közösségi összetartás, ez az egymásra utaltság határozta meg a falvak arculatát. Olyan közösség tagjai voltak a detkiek és a ludasiak, ahol mindenki számíthatott a másikra, hiszen adott esetben neki is szüksége lehetett ennek viszonzására, és a falu csak azt fogadta el, aki ehhez a renchez alkalmazkodott. Mára mindez már csak emlék, a rohanó hétköznapok forgatagában mindkét település elhagyja lassan őseitől örökölt nyugodt, segítőkész természetét.

A negyedik rész a falvak vallási életét mutatja be. 1471-ben, már bizonyosan van keresztény gyülekezet a falvakban, ebből az évből ismert „tiszteletes László, a detki plébános, egyszersmind székesegyházi oltármester”. Valószínűleg a ludasi keresztények templomuk rossz állapota miatt a hívek átjártak Detkre szentmisét látogatni, ahogy az Szent István királyunk rendelkezéséből eredt. Az 1720-as évektől Ludas Detk anyaegyháznak lesz az egyik fiúága, melyhez később Ugra is csatlakozik. Ekkor már állt az a sövényfalazatú, tapasztott templom, ami az 1740-es évekre használhatatlanná vált. 1745-ben kezdik meg a kőtemplom építését, mely mind a mai napig áll.

A palóc falvak hitéletét, az egyház tanításait átszövő misztikus tudatvilág jellemzi. Így kapott tartalmat az ünnepekhez kapcsolódó szokások sora. Ameddig hittek abban, hogy a szokások, hiedelmek a bajokat elhárítják, illetve kedvező fordulatot hozhatnak a számukra, addig azok fennmaradtak.

A községek egyik legméltóságteljesebb asszonyi tisztsége a Mária dajkája volt. Egy vallásosságáról, erkölcséről és erényéről közismert asszonyt bíztak meg a hordozható Mária ápolásával, öltöztetésével. Tisztsége azonban a mindennapokra is kisugárzott, ő volt az előimádkozó, a búcsúvezér, a halott-sírató, irányította a templomdíszítést, és mindenekelőtt szervezte, vezette, ellenőrizte a Mária-lányokat. Pünkösdkor és Nagyboldogasszony ünnepén (augusztus 15.) a detkiek és a ludasiak is elmentek a mátraverebélyi, szentkúti búcsúba. A legenda szerint László király lovának patkója fakasztotta egykor az itt található forrás vizét. A Szentkút vizétől csodás gyógyulásokat remélt a néphit, valamint a bűnöktől való megtisztulást. A falvakból a búcsúba igyekvők szombaton gyalog indultak útnak. Tarisznyájukban élelmet, sonkát, főtt tojást, süteményt vittek. Szentkúton a templomban vagy házaknál aludtak, és csak vasárnap tértek haza.

Az elmúlt század óriási változásokat hozott a falvak gazdálkodásában, társadalmában és életmódjában egyaránt. Olyan időszak a magyar történelemben, amely - ahogy történészek nevezik - a rövid 20. század, a modernizáció, az iparosodás, a politikai változások sorozatának rendszere. A települések vizsgálatával az volt a célom, hogy a magyar néprajzi kutatások egy olyan irányát erősítsem, amely egy közösség vizsgálatával próbálja meg értelmezni azt a sokrétű és sokszálú társadalmi-, kulturális-, és gazdasági folyamatot, amely befolyásolta az elmúlt évtizedek mindennapjainak alakulását.

Ez azonban azzal jár, hogy a két és fél évszázad alatt kialakult falusi kapcsolatok, szokások, hagyományok háttérbe szorúlnak, feledésbe merülnek. Régi, népes családok szűnnek meg, s helyükbe újak jönnek. Néhány évtized múlva az itt élők jelentős része nem kötődik a falu múltjához, nem tekinti azt ősei szülőföldjének. Talán az utolsó lehetőséget ragadtuk meg, amikor kísérletet tettünk a falvak múltjának feltárására.

Folyamatos útkeresés, stratégia kidolgozás jellemezte a közösségeket, alkalmazkodva a politika diktálta követelményekhez, lehetőségekhez, szabályokhoz. Alapvetően a mezőgazdaság jelentette a megélhetés forrását a közösség tagjai számára. A tradíciók és a különböző természeti lehetőségek a szőlőtermesztés beindítására ösztönözte a településeket, azonban a közelben kiépülő bányaművelés ezt a felszálló ívben levő ágazatot visszaesésre kényszerítette. A termelőszövetkezet évtizedei biztos megélhetést jelentettek a benne dolgozó népességnek, és segítségével infrastrukturális fejlődések is megvalósulhattak a településen. A viszonylagos jólét azonban 1989-ben véget ért.

A 90-es évek rendszerváltása újra megváltoztatta a tulajdonformákat. Ezek a változások azonban már egy merőben új társadalmi struktúrában következtek be. Sokan gondolták úgy, hogy az évtizedekkel korábbi viszonyok visszaállíthatók, s az akkori gazdasági- üzem- és munkaszervezeti formák ebben az új társadalmi-, politikai- és gazdasági közegben is folytathatók. A folyamatosan elöregedő falvakban, a pénz-, kapcsolati tőke hiánnyal küszködve csak keveseknek adatott meg a versenyképes mezőgazdasági termelésbe való bekapcsolódás.

A rendszerváltás után bő egy évtizeddel már sokkal jobban láthatók azok a folyamatok, amelyek az új típusú mezőgazdaság szegmenseit határozzák meg. A mezőgazdasági vállalkozások vezetőinek a piacszerzése, társadalmi- és gazdasági térnyerése elsősorban már nem a szülők tradícióihoz való ragaszkodás jellemzi, hanem a profitorientáltság.

A rendszerváltás időszakára a település társadalmi képe egy felborított, a folyamatos fejlődést mesterségesen megakasztó "kifosztott" társadalmi struktúrát jelentett. A lokális kötődésekkel rendelkező értelmiség hiánya már több évtizedes, hiszen legtöbbjük nem tért vissza szülőfalujába. A munkaképes lakosság aránya lecsökkent, a korábbi, nagyiramú iparosítás, a mezőgazdaság átalakítása a gazdák között olyan mentalitás kialakulásához vezetett, amely nem kötötte a lokális gazdasághoz, a helyi háztartáshoz a fiatalokat.

A korábbi gazdasági alap - a föld - visszaszerzése presztízs pozíció volt, de a nem teljes kárpótlás ezt is felborította, valamint a gazdálkodás beindításához szükséges erők hiánya, valamint az életkori sajátosságok, az egyre fokozódó elöregedés lehetetlenné tette az intenzív gazdálkodói, vállalkozásbarát mentalitás és ezáltal a szerves polgárosodási folyamatok jelenlétét.

Az új vállalkozói réteg kialakulása elsősorban a szaktudáshoz, a tőkéhez köthető. A kilencvenes évek első felében több kényszervállalkozás született a mezőgazdaság terén is, ezek nagy része azonban néhány évi vegetáció után elvesztette

minden reményét a fennmaradásra.

Az identitáskeresés hívja életre azokat a falumonográfiákat, hozza létre a néprajzi gyűjtéseket, építi fel azokat a tájházakat, melyek a helyi értelmiség számára az iránytű szerepét hivatottak betölteni.

A falu jövőjének egyik legfőbb lehetősége éppen a természeti környezet értékeire és a történelmi hagyományokra épített idegenforgalomban rejlik.

A néprajz a saját kulturális örökséget vizsgálja, amire az embereknek egyre nagyobb megint az igényük. Ezt az igényt nem mi, kutatók keltjük, mi csak rögzítjük, leírjuk az új vagy megújított jelenségeket. A magyarországi népcsoportoknál, nemzetiségeknél is megfigyelhető, hogy erősödik a nemzeti öntudat. Ma sok „hagyományörző” 18., 19. századi ruhában vesz részt ünnepeken. A szakemberek éppen ahhoz kellene, hogy ne hamis, torz hagyományok éledjenek újjá.

4. Publikációs lista

A szerző témában megjelent publikációi

Ludas története (falumonográfia), (társszerző Barna Béla), Eger, 2002 140p.

A szőlőtermelés története három mátraalji településen,
in.: Ethnica 2006/3 85-91 pp.

Két mátraalji falu búcsújárása Szentkútra
in.: Ethnica 2005/1 23-26 pp.

Hit nélkül sem élni, sem alkotni nem lehet – Ludasi plébánia története, kézirat, in.:
Egri Érseki Levéltár Kiadványa, 2009, megjelenés alatt

Amerikás detkiek – adatok a Heves megyei kivándorlások történetéhez, kézirat,
in.: AGRIA – Az egri Dobó István Vármúzeum évkönyve, 2009, megjelenés alatt

Egyéb publikációk

Novák László Ferenc Fejfa monográfia című kötetéről
in.: Ethnica 2006/1

Luby Margit A parasztlelet rendje és későbbi tanulmányok című kötetéről
in.: Ethnica 2006/1

Hála József-Landgraf Ildikó: Magyarországi bányászmondák című kötetéről
in.: Ethnica 2006/2

Kriston-Vízi József Vendégségben Palócföldön című kötetéről
in.: Ethnica 2005/1

Fodor István Ferenc A jákóhalmi iparosság fénykora című kötetéről
in.: Ethnica 2005/1

Veres László A Bükk hegység hutatelepülései című kötetéről
in.: Ethnica 2004/3